

“ТЕАТР У КОШИКУ”: УКРАЇНЬСЬКА КЛАСИКА І СУЧАСНА ЕСТЕТИКА

Юлія Пігель

Упродовж десятилітньої творчої праці Львівське незалежне творче об'єднання “Театр у кошику” встигло стати одним з найвідоміших камерних театрів в Україні та далеко поза її межами. В репертуарі театру – вистави “Білі мотилі, плетені ланцюги” за В. Стефаніком (1997), “Украдене щастя” за І. Франком (1998), “На полі крові” за Лесею Українкою (2000), “Сон. Комедія” за Т. Шевченком (2003), “Я йду, Христе!” за твором Г. Лужницького “12 листів Митрополита Андрея Шептицького до матері” (2004), “Ричард після Ричарда” за В. Шекспіром (2007).

Режисер театру Ірина Волицька, випускниця Санкт-Петербурзького державного інституту театру, музики і кінематографу ім. М. Черкесова (сьогодні Санкт-Петербурзька академія), кандидат мистецтвознавства, науковий досвід якого пов'язаний з творчістю видатного режисера і теоретика театру Леся Курбаса, принципово наголошує на використанні української класики на рівні сучасної театральної естетики. “Глибинність внутрішнього конфлікту, що закладений у текстах В. Стефаніка, І. Франка, Лесі Українки (на думку І. Волицької) не поступається питанням, які звучали у Достоєвського, Кафки, Стріндберга тощо. Це високоінтелектуальна література, яка, на превеликий жаль ще відповідним чином не прозвучала не лише у світі, але й, як це не парадоксально, в українському театрі”¹. Завдяки такій чіткій патріотичній позиції і наполегливій праці театр за короткий термін існування встиг отримати чимало нагород. Наприклад, вистава “Білі мотилі, плетені ланцюги” була відзначена на Міжнародному театральному фестивалі моно вистав (Москва, 2002) за втілення національного феномену. “Сон. Комедія” за Т. Шевченком була визнана як краща режисерська робота на Київському Міжнародному театральному фестивалі моно вистав “Відлуння” (2004). Акторку театру Лідію Данильчук було визнано кращою акторкою на XXVIII Вроцлавському Міжна-

родному фестивалі театрів одного актора “Wrosta” (2004). Л. Данильчук є лауреатом Державної театральної премії ім. І. Котляревського. Наприкінці 2005 театр побував на Першому Міжнародному фестивалі моно вистав, що проходив у Чикаго (США).

Особливо вагомими для цього об'єднання є виступи у різних регіонах України. Гастролі в Дніпродзержинську і Луганську на Сході України переконують, що національний менталітет на генетичному рівні зруйнувати неможливо. “Він набирає нові сили лишень як тільки з'являється благодатний, істинно-глибинний ґрунт”². Вистави театру як на теренах Батьківщини, так і поза її межами йдуть виключно українською мовою. “Театр у кошику” – насамперед вербальний театр, йому чужа порожньооефектна постановочна форма з недбалим ставленням до слова. Він шукає шлях нової мови і виразних засобів, індивідуальної стилістики, сучасних форм в театральному мистецтві. Це театр високодуховний, адже справжній твір – це великі духовні зусилля, це самопізнання, відкриття глибиннопсихологічного в людині. На думку Леся Курбаса “Мистецтво – це творчий трепет перед невідомим”³, кінцевим результатом якого є очищення (катарсис). “Театр у кошику”, як і інші львівські духовні театри – Театр ім. Леся Курбаса і театр “Воскресіння”, – належить до своєрідних духовних “храмів” Львова. Щоправда, “Театр у кошику”, як це не прикро усвідомлювати, поступово стає “феноменом київського театального життя, адже регулярно, кожного місяця грає вистави у Державному театральному центрі імені Леся Курбаса. Він вже другий рік є творчою структурою цього театру”⁴. Театральний Львів, який на початку 1990-х яскраво вибухнув плеядою талановитих творчих колективів, поступово починає втрачати свою енергетичну потугу за рахунок зміщення кадрів до центральних теренів України.

“Театр у кошику” культивує використання

національної автентики. Образність театру побудована на архетипах і символах, а між засобів досягнення цього – сценічний костюм. Характерною ознакою театру є те, що він не має перманентнопрацюючих одного чи двох художників (за взірцем класичних театрів). Головну стилістику художнього вирішення вистави тут задає режисер, яка в ході роботи над постановкою запрошує художників з інших театрів. Отож костюми до вистав розробляли художниці Дарія Зав'ялова і Ельвіра Босович – випускниці кафедри художнього текстилю і кафедри моделювання костюму Львівської національної академії мистецтв (ЛДІПДМ). Д. Зав'ялова znana як художницю з костюмів Першого українського театру для дітей та юнацтва, окрім того вона є авторкою костюмів до окремих вистав у вищезгадуваних театрі “Воскресіння” і в Театрі ім. Леся Курбаса, Театрі ім. Юрія Дрогобича (м. Дрогобич). Е. Босович – авторка костюмів для постановок Львівського лялькового театру, сценічних костюмів для церковних хорів тощо.

Символічними в “Театрі у кошику” є рукотворність тканин і декорацій. Часто тут використовують льон, плетиво, шнури. Багатогранність образного звучання речей (як от дзвіночки, сопілка, дрімба, іграшка коник-каталка, домоткане полотно на підлозі, сукня шита за бойківським кроєм) використано у виставі “Білі мотилі, плетені ланцюги” (художник Д. Зав'ялова). Знаковим також є художнє оформлення вистави “Украдене щастя”, що є яскравим прикладом модернізації української класики. Національний колорит присутній у всіх сферах вистави. Домінуючий колір – білий, що посилює образно-філософське звучання драми. Білий, як відомо з історії, був символом жалоби у бойків, у Китаї, в Іспанії (на Мавританському сході). Білий тут звучить як Небо і Цвіт, Кохання і Журба, Смерть і Життя. Біле по білому, лише подекуди вкраплення м'яких окремих блідо-трав'янистих зелених тонів (шинелі Михайла і Миколи). Біла полотняна білизна Анни покрита коричневою спідницею і сорочкою. У виставі є ще кошик-решето з “коралями” – “це коралі зі сну Анни, які матеріалізуються пізніше як кров, як сльози і як власне коралі”⁵.

“Білі мотилі, плетені ланцюги”
за В. Стефаніком (1997)

Режисер і художник (Д. Зав'ялова) в “Украденому щасті” трактує костюми нетрадиційно. Зазвичай їх виконували в гуцульському стилі, тоді як дія відбувається на Бойківщині. Бойки – це крайньоінтровертний етнос, тому костюми тут, які вирішені у стилі кімоно, підкреслюють самозаглибленість, певну медитативність героїв (у виставі цілком умовно наведена паралель між вітом бойків і світом Великого Сходу). У вигяді декорацій використано справжнє народне біле полотно (його знайшли у с. Лолин, де жила кохана І. Франка, яка записувала для нього фольклорні пісні цього ареалу). Ця вистава “чітко артикулює тему національної ідентифікації як сполуку своєрідного, давнього, вічного і універсальних значень того ж таки вічного”⁶. Вона наближена до вічності своїм утаємниченням, “утаємничення, – це відкриття вічнотривалої філософії”⁷.

Неординарне вирішення спостерігаємо у виставі “Сон. Комедія” (художник Е. Босович). Вистава наскрізь пронизана архетипами, знаками, національними символами. “Ірина Волицька творить партитуру вистави на психофізичному нашаруванні аполонівського і діонісійського, божественного і демонічного, глибиннонаціонального у зіткненні з шаржовим стереотипом псевдоукраїнського”⁸, – переконує Н. Корнієнко. Костюм актриси символічний – чорні штани і чорна сорочка, лише деталі (пояс, сережка у вусі, зачіска – козацький чуб) ідентифікують костюм з народним. Пластика рухів, глибинна медитативність відтворюють в пам'яті культове зображення козака Мамаю. Сцено-

графією тут служать два пеньки і мітли (які діють у виставі за законом партнерського співіснування). “Предмет змінює функції і залежно від обставин розвитку сюжету трансформується через образний знак, художній символ у мистецький образ фатуму, містичного провидіння”⁹.

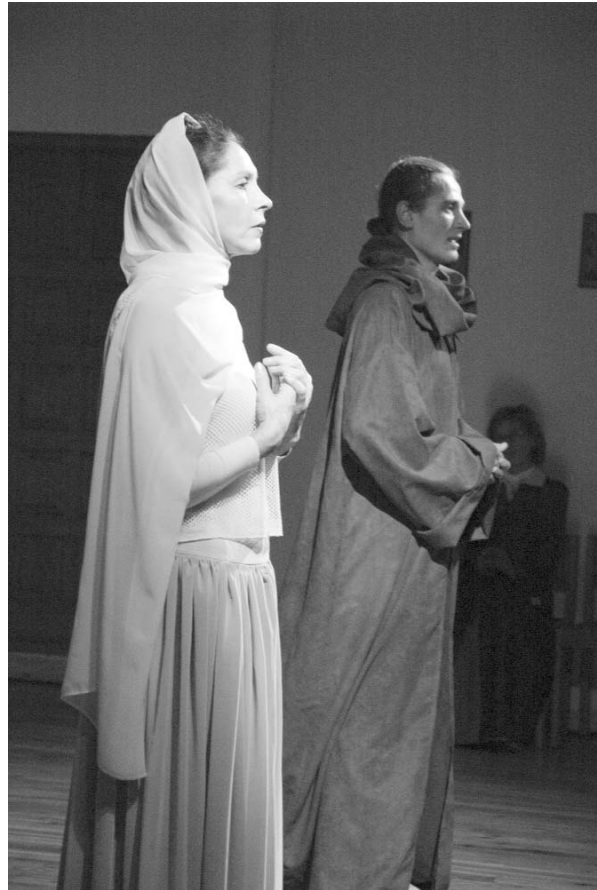
“Сон. Комедія” за Т. Шевченком (2003)

Чи не наймістерійнішою є естетика вистави “На полі крові” (художнє оформлення І. Волицької). Тут все зведено до мінімалізму, який перестає у безкінечність – чорний і жовтий, Земля і Сонце, квадрат і коло, Людина і Космос. Незвичним є також те, що роль Юди виконує жінка. Юда тут висвітлений як істота, якою до певної міри може бути кожен із нас. Костюм актриси умовний – знову чорні штани і чорна сорочка. Все жорстко, аскетично, умовно.

Взірець релігійного мистецтва спостерігаємо у виставі “Я йду, Христе!” (художник Е. Босович) Знову бачимо білий колір. Білий – як заглиблення у вище, як перенесення в духовний, трансцендентний світ. Прототипом пластичного вирішення вистави є барокова дерев’яна скульптура І. Пінзеля, що яскраво простежується в драпіруванні тканин. Вистава глибокодуховна, зовнішньо спокійна, статична поруч із стихійною внутрішньою екстатикою. Головне в цій виставі гармонія жестів, бо релігійне мистецтво – це мистецтво жести.

Театральний Львів сьогодні має гордитися таким непересічним явищем як “Театр у кошику”, який народився і виплекався саме на його теренах. В образі цього об’єд-

нання маємо взірець нового театру. Повернення на сцену “Театром у кошику” української класики є великим кроком до відродження глибинно українського театру з його національною самобутністю, естетика якого гідна вершин загальноєвропейського і світового мистецтва.

“Я йду, Христе!” (2004)

¹ Янас Л. Театр у кошику // Театральна бесіда. – 2003. – № 1 (12). – С. 35.

² Там само. – С. 36.

³ Курбас Л. Філософія театру К., 1994. – С. 77.

⁴ Канарська А. Елітне мистецтво без притулку у Львові // Люн Арт. – 2006. – № 4. – С. 12.

⁵ Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. К., 2000. – 160 с.

⁶ Корнієнко Н. Зазнач. праця. – С. 68.

⁷ Еко У. Маятник Фуко. Л., 2004. – 650 с.

⁸ Корнієнко Н. Зазнач. праця. – С. 23.

⁹ Янас Л. Реалії сну або комедія алюзій // Театральна бесіда. – 2004. – № 1(13). – С. 24.

SUMMARY

In the article "Theatre in a basket": Ukrainian classics & modern drama aesthetics. The most significant theatre performances are reviewed: "White butterflies, woven chains" – V. Stefanyk, "Stolen happiness" – I. Franko, "On blood field" – Lesya Ukrainka,

"I am coming, Christ" – H. Luzhytsky, as well as the most typical author's approaches to the national authentic reality.

The theatre imagery is based on archetypes and symbols, which is revealed by the instrument of stage costume.